

szágokkal, mint Görögország, ahol a forradalmi demokratikus erőket az angolszász imperialisták véresen leverték.

A vita menete, annak tanulságai megerősítik a magyar hadtörténeszek eddigi erőfeszítéseinek helyességét — mondotta befejezésül —, ugyanakkor új feladatok megoldására és inspirálnak. Ezek közül is elsőnek kell tekintenünk a tudományos kutatások koordinálását, s mindenekelőtt a szovjet történészekkel való együttműködés szorosabbá tételét.

P. A. Zsilin, a Szovjetunió Tudományos Akadémiája levelező tagja, zárszavában igen jelentősnek és eredményesnek ítélte a hadtörténeti szekció munkáját. Az elhangzott hozzászólások a közép-kelet-európai országok fasiszmus elleni harcának és felszabadulásának sok, eddig ismeretlen részletét és összefüggését tárták fel. Bebizonosodott az is az elhangzottak során, hogy a földrajzi fogalom: Közép-Kelet-Európa abszolutizálása helytelen, a felszabadító harcok nem a földrajzi egységet érintették, hanem államok-

nak, népeknek, nemzeteknek hozták meg a szabadságot. A vita másik tanulsága, ami tulajdonképpen alapigazság, hogy a háborút fegyverekkel vívják, a háború a fegyveres harcok története, a fasiszmust a fegyverek erejével semmisítették meg. A fegyvereket viszont katonák, tartották kezükben, akik népeik sorából verbuválódtak. S e katonákat hadvezérek, politikusok vezették, akiknek tevékenységét (lehetett az hadsereg vagy egyszerű partizánalakulat) a kommunista pártok irányították. S végül, ami a tanácskozás gyakorlati hasznát illeti, első helyen említette az együttműködésre vonatkozó konkrét javaslatokat, s nem különben a ma még megoldatlan kérdések vizsgálatát célzó ajánlásokat. Úgy tűnik, a vita gazdag anyaga publikálásra érett, s üdvözlendő volna, ha az nem is a távoli jövőben a széles közvélemény elé kerülne.

A hadtörténeti szekció üléséről P. A. Zsilin a nemzetközi konferencia plénumán adott újból tájékoztatót, amelyet az jóváhagyólag tudomásul vett.

Farkas Márton

HADTUDOMÁNYI VÁNDORGYŰLÉS SZOLNOKON

(1973. szeptember 20—21)

A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Hadtudományi Választmánya és a Magyar Néphadsereg Hadtörténelmi Intézete 1973. szeptember 20—21-én Szolnokon tartotta meg a IV. Hadtudományi Vándorgyűlést. Ezúttal a hadtörténelem ismeretterjesztésének elvi és gyakorlati kérdéseit vitatták meg a résztvevők.

A vitaindító referátumot *Liptai Ervin* ezredes, a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum parancsnoka, a választmány alelnöke tartotta.

Előadásának bevezető részében a hadtörténelemnek a történettudomány egészen belül elfoglalt helye, szerepe bemutatásával hívta fel a figyelmet a hadtörténettel való foglalkozás fontosságára. A marxista történettudomány szerepe a társadalmi folyamatok megismerésében ismert; először tárta fel a társadalom fejlődésének törvényszerűségeit, összefüggéseit. Ezt a szerepet csak a történettudomány ágazatai

együttesen tudják betölteni, s közöttük jelentőségének megfelelő helyet foglal el a hadtörténelem.

A marxizmus klasszikusai nagy figyelmet fordítottak a történelem, ezen belül a hadtörténet tanulmányozásának. Engels ez irányú munkássága nagy jelentőségű a hadtörténet fejlődése szempontjából. Megállapításai, elemzései a marxista történettudomány és hadtudomány részévé váltak. Nagy fontosságot tulajdonított a hadtörténelem ismeretének és helyes alkalmazásának Lenin is, aki a hadtörténelmi ismeretek hiánya miatt marasztalt el nem egy bolsevikot.

A hadtörténelem fontosságát a polgári történet- és hadtudomány is felismerte. Clausewitz a fegyveres harc megértése szempontjából tartotta szükségesnek az elmúlt korok hadtörténetének ismeretét.

A hadtörténelem fontos helyet foglal el a hadtudományban, annak egyik

területe. Elemzi a háborúk, a hadművészet, a hadseregek és a haditechnika történetét, és meghatározza azokat a politikai, társadalmi és gazdasági feltételeket, amelyek között a katonai események létrejöttek és lefolytak. Ezért a hadtudomány nem mondhat le a hadtörténetészek által végzett feltáró, elemző és értékelő munkáról.

Az ismeretterjesztés elsősorban a hazafias és honvédelmi nevelés terén betöltött szerepének oldaláról vizsgálja a hadtörténelmet. Vitathatatlan tény, hogy a haladó katonai hagyományok nevelő, mozgósító hatásának érvényrejuttatása nélkülözhetetlen a mindennapi honvédelmi nevelő munkában, a hazafiasságra és internacionalizmusra való nevelésben. A hadtörténelmi nevelő munka gazdag tapasztalatait nyújtja számunkra a Szovjetunió, ahol a nevelés és oktatás minden szintjén felhasználják az orosz történelem haladó katonai hagyományainak, az intervenció elleni harc, valamint a Nagy Honvédó Háború győztes csatáinak és hőseinek bemutatását. A szovjet hadtörténetészek legelső feladataik közé sorolják, hogy műveikkel hozzájáruljanak az ifjúság hazafias, honvédelmi neveléséhez.

A magyar hadtörténetírás eredményeiről szólva az előadó hangsúlyozta, hogy az elmúlt esztendőök termése jelentős. A hadtörténetészek, a történettudomány más ágainak művelőivel együtt, igen eredményes kutató, értékelő munkát végeztek és számos monográfiával, tanulmánnyal gazdagították történeti irodalmunkat. Különösen népünk legújabbkori haladó katonai hagyományainak bemutatása terén büszkélkedhetnek jelentős eredményekkel. A Magyar Tanácsköztársaság honvédó harcait, a magyar internacionalisták szovjetunióbeli és spanyolországi tevékenységét, a szovjet hadsereg hazánk felszabadításáért vívott harcait, a magyar ellenállási mozgalmat, a magyar néphadsereg megszületésének történetét több népszerű tudományos kiadványban adták közre. E középpontba állított témakörök mellett a munka kiterjedt az első és második világháború, a Horthy-korszak katonai történetének kutatására is. Az elért eredményeknek további munkára kell ösztönözniük a történetészeket.

Hadtörténetészeink soron levő nagy feladata a Magyar Hadtörténet című

könyv megírása. Ez az első teljes marxista feldolgozás nagy segítséget fog nyújtani mindazoknak, akik hazafias neveléssel, történelemoktatással vagy honvédelmi propagandával foglalkoznak.

A hadtudományi ismeretterjesztésben a hadtörténet különösen az évfordulók alkalmából került előtérbe, és ért el jelentős eredményeket. Az ezt megelőző és követő időszakban szerepe és jelentősége elmaradt a kívánalmak mögött. A hadtörténetnek ez a háttérbe szorulása még akkor sem fogadható el, ha a televízió, rádió egyre több színvonalas, nagy érdeklődést kiváltó adást szentel a történelemnek, s ezen belül egyre inkább a hadtörténelemnek is. Ugyiszintén nagy jelentőségű az a kiadói tevékenység — ez elsősorban a Zrínyi Kiadó, de más kiadók részéről is egyre inkább tapasztalható —, mely színvonalas hadtörténelmi művek megjelentetésére irányul.

A továbbiakban a hadtörténet népszerűsítésének néhány hiányosságát vette vizsgálat alá a referátum. Rámutatott, hogy ezek megszüntetése mindazok együttes feladata, akik a hadtörténet művelésével vagy oktatásával, ismeretterjesztésével foglalkoznak. Alapvető feladat az adott lehetőségek eddigieknél jobb kihasználása és kamatoztatása.

A magyar hadtörténetírásnak — az előzőekben részletezett eredményei mellett — pótolandó adóssága az első világháború előtti hadtörténet mélyreható feldolgozása. A kis számú magyar hadtörténetész-gárda figyelme az elmúlt tizennyolc év során elsősorban a legújabb kor felé fordult. Ez szükségszerű volt, de az említett feladatok napi-rendre tűzése már nem tűrhet halasztást. Az összefoglaló tudományos és népszerű kiadványok száma még mindig nem elég, s további fejlődést csak a történetészek és kiadók együttes erőfeszítése eredményezhet.

A pedagógusok munkáját is segítené a minél több népszerű kiadvány. A középiskolákban a hadtörténelem oktatása, így annak a nevelésben való felhasználása, koránt sincs az öt megillető helyen. A tankönyvek hadtörténeti anyaga végtelenül szegényes. A pedagógusoknak sem idejük, sem ilyen irányú képzettségük nem elegendés ahhoz, hogy a tanulók körében tapasztalható hadtörténelem iránti igényt ki-

elégítsék. A tanárok nem kielégítő ismeretei a felsőfokú képzés hiányosságaira utalnak, ahol sem az előadások, sem pedig a szemináriumok nem foglalkoznak eléggé a hadtörténettel.

A Hadtudományi Választmány is adós maradt eddig a hadtörténelmi ismeretek megfelelő terjesztésével. A katonapolitikai és haditechnikai ismeretek propagálása messze meghaladja a hadtörténetét. Anélkül, hogy vitatnánk ezek jelentőségét és tudatformáló szerepét az ismeretterjesztő munkában, a hadtudományról kialakított kép, s annak nevelő hatása úgy válik teljesebbé, ha a hadtörténet is elfoglalja méltó helyét. Bár az évfordulók során szép eredményeket értünk el, a hadtörténelmi ismeretterjesztés jelenlegi állásával, mégsem lehetünk elégedettek. Sajnálatos, a szakosztályok sem tettek meg mindent, hogy ezen változtassanak. Tematikáik nem felelnek meg az igényeknek, azok meglehetősen hiányosak, sok esetben pedig teljes egészében hiányzik belőlük a hadtörténet. Ugyanakkor az előadások propagálása sem megfelelő. Nem csoda ilyenformán, hogy az előadások száma messze elmarad a követelmények mögött.

A kialakult helyzet okait vizsgálva megállapítható, hogy a TIT tagság — a kellő tájékozottság hiánya miatt — nem szívesen vállal hadtörténelmi előadást. Az is igaz, hogy a tematikának megfelelő segédanyagokat, bibliográfiákat csak az évfordulókkal kapcsolatosan kaptak. Ezen a jövőben feltétlenül változtatni kell — jól átgondolt, fokozatosan bővülő tematikák közreadásával, az előadók felkészítésével.

A vázolt helyzet és hiányosságok meghatározzák a feladatokat. Ezek megoldása, az előrelépés csak az összes érdekelt közös akcióval képzelhető el.

A hadtörténet tekintélyének növelése fontos feladat. El kell érni, hogy a felső- és középfokú oktatásban, tantervben, tankönyvekben egyaránt nagyobb hangsúlyt kapjon a hadtörténet. Az elmélet és gyakorlat szintjén egyaránt tudatosítani kell a hadtörténelem szerepét a hazafias és honvédelmi nevelésben. Az oktatáson túlmenően, az ismeretterjesztés, a könyvkiadás és a tömegkommunikációs eszközök munká-

jában is törekedni kellene a hadtörténelmi témák gyarapítására.

A TIT Hadtudományi Választmányának feladata a jól átgondolt tematika kialakítása, majd ehhez az előadók felkészítése segédanyagok közreadásával, előadói konferenciákkal. Az ilyen átgondolt és előkészített tematika alkalmazásnak látszik arra, hogy megfelelő propagálással széles körben érdeklődésre találjon. A szakosztályok e téren történő megerősödésének lehetővé kell tennie, hogy a katonapolitikai és technikai ismeretek átadásához hasonlóan, a hadtörténelmi oktatásban is segítséget nyújtsanak a pedagógusoknak.

Az előadást követő vitában a felszólalók hangot adtak egyetértésüknek, és saját helyi tapasztalataik alapján, gyakorlatukból vett példákkal támasztották azt alá. Sürgették a hadtörténelem tekintélyének megteremtését az oktatásban éppúgy, min a TIT-munkában. Külön hangsúlyozták azt a tarthatatlan helyzetet, amely a középiskolákban kialakult, s melynek negatívumai erősen érezhetők a hazafias és honvédelmi nevelésben. Felvetették egy, a hazafias és honvédelmi neveléssel, ezen belül a hadtörténettel foglalkozó TIT nyári egyetem gondolatát, mely más nyári egyetemekhez hasonlóan igen fontos szerepet töltené be, s bizonyára kedvelt lenne. A TIT szakosztályok munkáját illetően az előrelépés lehetőségét több felszólaló, a hadtörténelmi ismeretterjesztéssel való rendszeresebb foglalkozásban látta. Kérték a hadtörténészek és a Választmány vezetőségének segítségét. Többen kitértek a segédanyagok és szemléltető eszközökben mutatkozó hiány mielőbbi felszámolására.

A Vándorgyűlés második napján *Tóth Sándor* alezredesnek a második világháborúban fordulatot jelentő 1943-as esztendő történetét bemutató, és azt az ismeretterjesztés szempontjából feldolgozó nagy sikerű előadása hangzott el. Ezt követően *Szántó Imre* alezredes tartotta meg nagy érdeklődést kiváltó előadását az USA katonai doktrínájának második világháború utáni alakulásáról.

Dombrády Loránd